

TRUMP VE SURIYE KRİZİ

VEYSEL KURT

SETA | ANALİZ

NİSAN 2019 · SAYI 275

TRUMP VE SURIYE KRİZİ

COPYRIGHT © 2019

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-605-7544-39-1

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY

Tel: +49 30 20188466

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
TRUMP'IN SURİYE KRİZİNE BAKIŞI	9
OBAMA'NIN MİRASI	10
İSRAİL'İN GÜVENLİĞİ VE İRAN'IN SINIRLANDIRILMASI	12
DEAŞ'LA MÜCADELE, PYD VE FIRAT'IN DOĞUSU	14
ÇEKİLME KARARI VE YANSIMALARI	16
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	18

YAZAR HAKKINDA

Veysel Kurt

Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 2006'da mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda başladığı yüksek lisansını 2009'da tamamladı. Doktora çalışmasını İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. Ortadoğu'da otoriteriyenizm, demokratikleşme, asker-sivil ilişkileri konularında çalışan Kurt'un siyaset bilimi alanında yayımlanmış makaleleri ve yorumları bulunmaktadır.

ÖZET

Bu analiz Trump'ın Suriye politikasının izlerini sürmekte, yakın gelecekteki olası adımları tartışmakta ve bu senaryolarda Türkiye'nin nerede durduğuna ve/veya durması gerektiğine dair tavsiyeler sunmaktadır.

Bu analizde ABD Başkanı Trump'ın Suriye krizine yönelik politikası incelenmektedir. Suriye'den çekilme kararını merkeze alarak Trump'ın iki yıllık yönetimi boyunca meseleye dair söylem ve eylemleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda ön plana çıkan unsurlar şu şekilde özetlenebilir: Trump seçim kampanyası boyunca ve iktidara geldikten sonra Obama'nın dış politikasını eleştirmesine rağmen Suriye'de yeni bir stratejiyi devreye sokamamıştır. İsrail'in güvenliği ve DEAŞ'la mücadele konusunda attığı adımlar Obama dönemine nazaran farklılık gösterse de Suriye krizini yeni bir boyuta taşıyacak niteliğe sahip olmamıştır. İran'ın sınırlandırılması ve rejim üslerine yönelik askeri müdahaleler de sınırlı adımlar olarak kalmıştır. Trump'ın krize dair en önemli adımı Suriye'den çekilme kararıdır. Bu adım –gerçekleşmesi durumunda– Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) yeni Suriye politikası olarak adlandırılabilir. Çekilme kararının nasıl gerçekleşeceği konusu ise hem Suriye'yi hem de Türkiye'yi yakından ilgilendiren sonuçlar doğuracaktır. Çalışmada bölgedeki dengeler ve gerçekleşmesi muhtemel senaryolar göz önünde bulundurularak Türkiye'nin önüne çıkabilecek fırsatlar ve karşılaşılabileceği riskler değerlendirilmektedir.

GİRİŞ

Trump'ın Suriye'den çekilme kararı hararetli tartışmalara neden olmuştur. Oldukça kararlı bir çıkış yapması ve ısrarcı tavrı yeni bir Suriye politikasını uygulamaya başladığına yönelik yorumları beraberinde getirmiştir. Trump bir yanıyla gerçekten yeni bir politikayı devreye sokmuştur çünkü iki yıldır iktidarda olmasına rağmen Obama'dan kalan stratejiyi değiştirmeye dönük bir adım atmıştır. Buna rağmen kamuoyu bu kararı ihtiyatla karşılamıştır. Nitekim Trump'ın içeride karşılaştığı tepkiler dolayısıyla çekilmeyi ağırdan alacaklarını ifade etmesi, çekilme sürecinin nasıl işleyeceği ve ABD'nin bıraktığı boşluğun nasıl dolacağı gibi soruların cevapsız kalması bu ihtiyatlı yaklaşıma haklılık kazandıran bir niteliğe sahiptir.

ABD'nin dünya siyasetine dair yaklaşımında oluşan belirsizlik ve Trump'ın söylem ve uygulamalarındaki tutarsızlıklar bu alanda analiz yapmayı güçleştirmektedir. Suriye krizi de bu tutarsız yaklaşımın yansıdığı alanların başında gelmektedir. Trump'ın dış politikaya geleneksel

kodları sarsan bir noktadan yaklaşması, diğer ülkelerle ilişkileri ticari bir kazanca dönüştürme çabası, iç politikada bir kaldıraç olarak kullanma eğilimi ve Obama karşıtlığı gibi birçok referans noktasından hareket etmesi bu zorluğun temel nedenleridir. Bir başka deyişle Trump'ın dış politika söylem ve uygulamaları bu kaygıların kimi zaman tümünü kimi zaman birini kimi zamansa birkaçını örtüştürme çabası içermektedir.

ABD'nin tarihi boyunca dış politikasını açıklamak üzere kullanılan birkaç temel çerçeve bulunmaktadır: izolasyonculuk, müdahalecilik, liberal kurumsalcılık ve seçici angajman.¹ Yönetimler ister bir başkanın dış politika ve güvenlik doktrinini ister bir ya da birkaç uygulamayı açıklamaya iddiasındaki çalışmalar olsun ya bu çerçevelerden birini referans almakta ya da bunlardan bir kombinasyon oluşturmaya çalışmaktadır. Ancak Trump'ın iki yıllık iktidar döneminde tedavüle soktuğu söylem ve uygulamaların böylesine kapsamlı ve doktriner bir değerlendirmeden yola çıkılarak analiz edilmesi oldukça zordur. Ulusal güvenlik belgesi ve istihbarat belgelerinin yayımlanmasına rağmen kamuoyunda “Trump'ın bir grand stratejisi var mı?” gibi soruların sık sık sorulması da bu durumun bir göstergesidir. Çin, Kuzey Kore, İran ya da Afganistan örneklerine bakıldığında çok kısa aralıklarla birbirleriyle çelişen söylemler kullanması da bu durumun bir göstergesidir.

Trump'ın bu tavrı Suriye politikasına da yansımıştır. İktidara geldiğinde Obama stratejisini değiştireceğini ifade ettikten sonra yaklaşık iki yıl boyunca inisiyatifi Pentagon'a ve dahası Obama'nın atadığı bürokratlara bırakması, rejimi iki kez bombalaması, en son açıkladığı “çekilme” kararı ve sonrasındaki tartışmalar bütüncül bir siyasetin yansımalarından çok günlük kararlarla

1. ABD grand stratejisindeki bu kavramların özet bir tartışması için bkz. Çağatay Özdemir, *Amerikan Grand Stratejisi: Obama'nın Ortadoğu Misyonu*, (SETA Yayınları, İstanbul: 2018), s. 24-38.

şekillenen uygulamalarla yol alındığı izlenimi bırakmaktadır. Bu analiz Trump'ın Suriye politikasının izlerini sürmekte, yakın gelecekteki olası adımları tartışmakta ve bu senaryolarda Türkiye'nin nerede durduğuna ve/veya durması gerektiğine dair tavsiyeler sunmaktadır.

TRUMP'IN SURİYE KRİZİNE BAKIŞI

Trump'ın Suriye stratejisine dair tartışmalar iktidara geldikten hemen sonra başlamış ve halen devam etmektedir. Trump'ın sürekli söylem değiştirmesi, aldığı kararları uygulamaması ya da başlamış uygulamaları yarıda bırakması dış politika stratejisi konusunda kafa karıştırmaktadır. ABD kamuoyunda yapılan yorumlar bir Suriye, Ortadoğu hatta dış politika stratejisi olmadığını öne çıkarmakta ya da alınan her bir kararı "yeni" sıfatıyla nitelendirmektedir.

Bu yaklaşımların yerine Trump'ın bugüne kadar Suriye krizine dair ifadeleri ve daha önemi attığı adımları gözetenek bir değerdendirme yapılması gerekmektedir. ABD başkanlarının dış politikasına dair uluslararası siyasetin yapısı ve yerleşik bürokrasi de birer değışken olarak² göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece Trump'ın Suriye krizindeki kaygılarını ölçmek ve hangi durumda nasıl adımlar attığı analiz edilebilir. Böyle bir analiz önümüzdeki süreçte –bütün risklerine rağmen– Trump'ın atabileceğı adımları ve dolaısıyla Suriye krizinin nereye evrilebileceğine dair bir projeksiyon imkanı sunacaktır.

Bu anlamda ABD'nin şekillendirdiğı uluslararası siyasetin gittikçe belirsiz bir döneme girdiğini söylemek mümkündür. ABD çatışma süreçlerindeki angajman seviyesini düşürürken Rusya gibi alternatif aktörlere daha fazla alan

açılmaktadır. Suriye'de Obama'nın Esed rejimine müdahale etmekten kaçınmasına karşın Rusya'nın askeri anlamda üst düzeyde krize müdahil olması temel göstergelerden biridir. Trump'ın Suriye stratejisini etkileyen ikinci düzey ise Obama'nın mirası olmuştur. Trump, Obama döneminde "ABD siyaseti" olarak yerleşen askeri angajmandan kaçınılmasını ve yerel aktörlerle iş birliğı yapma eğilimini eleştirmesine rağmen yaklaşık iki yıldır aynı siyaseti devam ettirmektedir. Dahası Trump iktidara geldikten sonra Suriye krizinde etkili olan Obama'nın atadığı bürokratlarla çalışmayı sürdürmüştür. Brett McGurk'ün yeniden atanan isimlerin başında gelmesi bu açıdan önemli bir göstergedir.³ Üçüncü düzeyde ise Trump Suriye krizine kendi rengini verme çabası olarak "çekilme kararı" almış ve bunu bürokrasiye dayatmıştır. Bu karara dair tartışmalar ve kararın uygulanma sürecinin yansımaları devam etmektedir.

ABD çatışma süreçlerindeki angajman seviyesini düşürürken Rusya gibi alternatif aktörlere daha fazla alan açılmaktadır.

Kongrenin Şubat 2018'de yayımladığı raporda Suriye krizinin ABD'ye finansal maliyeti 7 milyar doları insani yardım ve 18,5 milyar doları Savunma Bakanlığının Uluslararası Koalisyon için yaptığı harcama olmak üzere toplamda 25,5 milyar dolar, Suriyeli partnerlerin eğitimi ve ekipmanları içinse 2,2 milyar dolar olarak belirtilmiştir.⁴ Ayrıca Suriye'nin kuzeyinde önemli bir kısmı Fırat'ın doğusunda olmak

2. Hasan Basri Yalçın ve Bekir İlhan, "Trump'lı ABD'nin Muhtemel Dış Politika ve Güvenlik Stratejisi", *SETA Analiz* Sayı: 178, (Ocak 2017), s. 8-9.

3. Jordan Fabian ve Ben Kamisar, "Trump Keeping 50 Obama Administration Officials", *The Hill*, 19 Ocak 2017.

4. Carla E. Humud, Christopher M. Blanchard ve Mary Beth D. Nikitin, *Armed Conflict in Syria: Overview and U.S. Response*, (Congressional Research Service Report, Washington: 2019).

üzere yaklaşık 2 bin ABD askeri olduğu tahmin edilmektedir. Bu finansal maliyet ABD'nin dış yardımlar ve yurt dışı operasyonlar için yaptığı harcamalar içinde küçük bir yer tutmaktadır. Trump iktidara geldikten sonra Suriye krizi için yapılan harcamaların Körfez ülkeleri tarafından karşılandığını dile getirmiştir.

Trump Suriye konusunda üç temel önceliğe sahiptir: İsrail'in güvenliği, İran'ın sınırlandırılması ve DEAŞ'ın yenilgiye uğratılması.

Trump iktidara geldiği günden beri Suriye krizi konusunda kapsamlı ve tutarlı bir stratejiyle hareket etmese de söylemlerine ve attığı adımlara bakıldığında üç temel önceliğe sahip olduğu söylenebilir: İsrail'in güvenliği, bununla bağlantılı olarak İran'ın sınırlandırılması ve DEAŞ'ın yenilgiye uğratılması. İsrail ve DEAŞ konusunda Obama döneminden kalan stratejiler devam etse de Trump özgün stratejiler üretmek için çaba harcamaktadır. Gerçekleşip gerçekleşmeyeceği henüz netleşmese de çekilme kararı Trump'ın Suriye konusunda aldığı en önemli inisiyatif olarak durmaktadır. Uygulanması durumunda Trump'ın Suriye stratejisi şeklinde anılmayı hak etmektedir.

OBAMA'NIN MİRASI

Suriye'de isyanlar başladıktan sonra Obama yönetimi Esed'e değişim şansı tanımış fakat kısa süre içinde bu söylemini "rejim değişimi" olarak revize etmiştir.⁵ Ancak 2012'nin ortasından itibaren bu söylemi de küçültmeye başlamış ve kimyasal silah kullanımını kırmızı çizgi olarak

ilan etmiştir.⁶ Esed rejiminin bu uygulamaları karşısında rejimin devrilmesi değil kimyasal silahlardan arındırılmasına yönelik bir politika belirlenmiştir. Bu tarihten DEAŞ'ın ortaya çıktığı 2014'e kadar Obama yönetimi Suriye krizi karşısında hareketsiz kalmakla itham edilmiştir.⁷ DEAŞ'tan sonra ise Obama yeni bir stratejiyi devreye sokmuştur.

Obama'nın yeni Suriye stratejisi iki ayak üzerine oturmuştur. Birincisi Eylül 2014'te "DEAŞ'a Karşı Uluslararası Koalisyon" adı altında devletler ve uluslararası kurumların dahil olduğu yetmiş dokuz üyeli yapıdır.⁸ İkincisi ise sahadaki yerel milis yapıları, yerel hükümet güçleri ve terör örgütleridir. Koalisyonun temel işlevi hava operasyonlarına katkıda bulunmak olmuştur. Hükümet ve devlet dışı aktörler ise sahadaki çatışmalara katılan ana yapıları meydana getirmiştir. ABD güçleri ise hem koalisyon güçlerini hem de yerel güçleri koordine etmiştir.

Obama'nın bu stratejisi Suriye'de önemli ölçüde bir otorite boşluğuna neden olmuş ve özellikle krize müdahil bölge ülkeleri için ciddi bir tehdit kaynağına dönüşmüştür. 2012'den itibaren ABD'nin terör örgütü olarak nitelendirdiği farklı ideolojik motivasyonlara sahip gruplar (Hizbullah-El-Kaide örneğinde olduğu gibi) birbirleriyle savaşır duruma gelmiştir. Suriye iç savaşı aynı zamanda Türkiye, İran ve Suudi Arabistan gibi birçok bölge ülkesinin de karşı karşıya geldiği bir alan olmuştur. Rusya'nın 2015'te üst düzey askeri bir angajmana girmesi üzerine Obama'nın "Suriye'nin, Rusya'nın kabusu olacağı"⁹

5. Scott Wilson, "Assad Must Go, Obama Says", *Washington Post*, 18 Ağustos 2011.

6. James Ball, "Obama Issues Syria a 'Red Line' Warning on Chemical Weapons", *Washington Post*, 22 Ağustos 2012.

7. Scott Lucas, "Obama's Legacy Will Be Forever Tarnished by His Inaction in Syria", *The Conversation*, theconversation.com/obamas-legacy-will-be-forever-tarnished-by-his-inaction-in-syria-67030, (Erişim tarihi: 25 Kasım 2016).

8. Global Coalition, theglobalcoalition.org, (Erişim tarihi: 7 Mart 2019).

9. Alistar Bell ve Tom Perry, "Obama Warns Russia's Putin of 'Quagmire' in Syria", *Reuters*, 3 Ekim 2015.

şeklindeki yorumu dikkat çekicidir. Obama ABD kamuoyunda hareketsizlikle suçlanırken esasında onun rakiplerini zayıflatmak üzere kurulu bu stratejisinin oldukça saldırgan olduğunu¹⁰ ifade etmek mümkündür.

Seçim kampanyalarının en hararetli döneminde ise Irak'ta Musul kentini elinde tutan DEAŞ'a karşı kapsamlı bir operasyon başlamış ve Suriye topraklarında benzer operasyonlar için planlar devreye sokulmuştur. Obama yönetimi DEAŞ'la mücadele için Eylül 2014'te "DEAŞ'a karşı Uluslararası Koalisyon" adı altında oldukça geniş bir yapılanmaya ön ayak olmuş ve sahada ise yerel güçlerle iş birliğine girmiştir. Irak'ta hükümete bağlı güçlerle doğrudan, Şii milislerle ise dolaylı yoldan iş birliği yapılmıştır. Suriye'de söylem değişimine rağmen Esed rejimi yerine PKK'nın Suriye kolu PYD'yi¹¹ organize etmiş ve bu örgütü silahlandırmıştır. Bu organizasyon her ne kadar Suriye Demokratik Güçleri (SDG) adı altında bazı Arap güçlerinin de katılımıyla oluşturulduysa da PYD'nin ana güç unsuru olduğu, Suriyeli Arap güçlerin önemli bir inisiyatif taşımadığı bilinmektedir. Obama yönetiminin bu stratejisi uluslararası koalisyon ortağı Türkiye'ye büyük bir maliyet üretmiştir.

Obama yönetiminin Suriyeli muhaliflerden desteğini çekmesi radikal örgütlerin güç kazanmasına ve DEAŞ'ın Türkiye sınırına yerleşmesine neden olmuştur. DEAŞ'la mücadele adı altında PKK/PYD'nin saha gücü olarak kullanılması bu örgütün organizasyonel kabiliyetini, silah kapasitesini, askeri eğitimini ve mali kaynaklarını artırmış, Suriye'de fiili kontrol alanları kurmasına yol açmıştır. Bu durum Türkiye açısından çok katmanlı bir tehdit sarmalı anlamına gelmiştir.

PKK'nın Türkiye topraklarında artan saldırılarının, Cizre, Sur, Nusaybin başta olmak üzere bazı bölgelerde "fiili otonom alanları" ilan etmesinin, DEAŞ'ın Türkiye'ye yönelik hem sınır ötesinden hem de ülke içindeki militanları yoluyla gerçekleştirdiği saldırıların kaynağı Suriye'de ortaya çıkan otorite boşluğu olmuştur. Kısacası Suriye'de ortaya çıkan terör tehditlerinin uzantısı Türkiye'yi ciddi bir riskle karşı karşıya bırakmıştır.

Trump seçim kampanyası boyunca bu tablodan pek de memnun olmadığını ve iktidara gelmesi durumunda bu politikayı değiştireceğini defalarca dile getirmiştir. Dahası Obama yönetimini DEAŞ terör örgütünü kurmakla suçlamıştır.¹² Bu suçlamalar seçim kampanyası sırasında rakibini ekarte etmeye çalışan –ve başkanlık seçimlerinde pek de şans tanınmayan– Trump'ın hezeyanları olarak karşılanmıştır. Ancak seçimi kazandıktan sonra hem iç hem de dış politika söylemlerini Obama karşıtlığı üzerinden kurmaya devam etmiştir. Bu durum dış politikada ne tür adımlar atabileceği üzerine tartışmalar yaratmıştır. Ancak bu strateji hoşuna gitmese de sahada fiilen yürütülen operasyonlara müdahale ederek bir değişime gitmek Trump için kolay olmamıştır. Ayrıca sadece stratejiyi değil bu stratejiyi sahada yürüten ekibi de Obama'dan devralmıştır. DEAŞ'la mücadele özel temsilcisi Brett McGurk Ortadoğu ve Suriye politikasının yürütülmesinde sahadaki en etkin sivil isimlerden birisiyken ABD Merkez Kuvvetler Komutanı Orgeneral Joseph Votel de askeri alanda ön plana çıkmaktaydı.

İktidara geldiği günden itibaren ağır eleştirilere maruz kalan Trump dış politika alanında birkaç sansasyonel karar dışında bir varlık gösterememiştir. Özellikle "başkanlıktan azil" meselesi ve bu noktaya varabilecek çeşitli hukuki

10. Hasan Basri Yalçın, *Ulusal Güvenlik Stratejisi*, (SETA Yayınları, İstanbul: 2017), s. 44.

11. PYD ile PKK ilişkisinin geniş analizi için bkz. Can Acun ve Bün-yamin Keskin, *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD-YPG*, (SETA Rapor, İstanbul: 2017).

12. "Donald Trump: President Obama Is the Founder of Isis", *Guardian*, 11 Ağustos 2016.

soruşturmaların başlatılması karşısında sürekli kendini savunmak durumunda kalmıştır. İktidara geldiğinde kurduğu kabine ve Beyaz Saray ekibinin neredeyse tamamını değiştirmesi hem karşı karşıya kaldığı saldırılara hem de iktidarda kalmak için sahip olduğu pragmatizme işaret etmektedir. Yedi ülkeden ABD'ye seyahatleri yasaklaması, Tel Aviv'deki Büyükelçiliğin Kudüs'e taşınması kararı, iki kez Suriye rejimiyle İran'a bağlı güçleri bombalaması ve hatta İran'la olan anlaşmayı sorunsallaştırmaya dönük söylemleri büyük oranda iç siyasetteki gelişmelerle ilgili olmuştur. Obama'nın İran'la imzaladığı "nükleer anlaşma"nın süresini uzatmaması Obama'dan farklılaştığı ilk dış politika adımı olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu tarihe kadar Trump'ın Obama yönetiminin Suriye stratejisini devam ettirdiğini söylemek mümkündür. 18 Aralık 2018'de basına yansıyan Suriye'den çekilme kararının "Trump'ın yeni Suriye stratejisi" olarak yorumlanması da Obama döneminden ayrışmasıyla ilgilidir.

İSRAİL'İN GÜVENLİĞİ VE İRAN'IN SINIRLANDIRILMASI

İsrail'in güvenliği meselesi Suriye'de isyanlar başladığı andan itibaren ABD yönetiminin dile getirdiği en önemli kaygılardan biridir ancak Obama ile Trump'ın bu konuya yaklaşımları farklıdır. Bu farklılaşma hem kriz dolayısıyla İsrail'e yönelik tehdit tanımlaması hem de bu tehdidin bertaraf edilmesi için kullanılan yöntemler açısından gözlemlenebilir. Obama Suriye rejiminin bir tehdit olmaktan çıkarılmasına odaklanarak çok taraflı diplomasiyi devreye sokarken Trump sert güç unsurlarını kullanmaktan çekinmemiştir.

Obama'nın Suriye rejiminin kimyasal silah kullanımına yönelik geliştirdiği söylem ve poli-

tikaları bu durumun açık bir göstergesidir. 21 Ağustos 2013'te rejimin kimyasal silah kullanması sonucunda yüzlercesi çocuk yaklaşık 1.300 kişi hayatını kaybetmiştir.¹³ Obama'nın kimyasal silah kullanımını "kırmızı çizgi" olarak ilan etmesine rağmen¹⁴ Suriye rejimi bu müdahaleden kaçınmamıştır. Obama bu durumu hem ABD ulusal güvenlik ve çıkarlarına aykırı bulmuş hem de ABD'nin bölgedeki müttefikleri olan İsrail, Türkiye ve Ürdün'e karşı ciddi bir tehdit olarak tanımlamıştır.¹⁵ Bu tehdidi bertaraf etmek için de Rusya ile diyaloga geçerek Esed rejiminin kimyasal silahlardan arındırılması için bir girişim başlatmıştır. Sonuçta rejimin elindeki kimyasal silahların Rusya'ya taşınması formülüyle mesele çözülmüştür. Obama'nın bu adımı atarken müttefik olarak tanımladığı İsrail'i merkeze aldığı söylenebilir. Türkiye karşılaştığı tüm maliyetlere rağmen Obama'dan anlamlı düzeyde bir destek görmemiştir. Siviller için harekete geçmediğini ise rejimin defalarca kimyasal silaha başvurmasına rağmen bu durumu sorun etmemesinden çıkarsamak mümkündür.

4 Nisan 2017'de rejimin zehirli gaz kullanması üzerine¹⁶ Trump yönetimi harekete geçmiş ve Esed rejimine ait kimyasal silah depolarıyla birkaç askeri üsse sınırlı bir askeri saldırı düzenlemiştir.¹⁷ Bu saldırı bir yandan Obama'nın kapsamlı angajmana girmeme politikasının devamına işaret ederken öte yandan tek taraflı müdahalede bulunması dolayısıyla Trump'ın yönetimindeki farklılığı göstermiştir. Yaklaşık bir yıl sonra Esed'in yeniden kimyasal silah kullanması

13. "Suriye'de Kimyasal Saldırı İddiası: 1300 Ölü", *Hürriyet*, 22 Ağustos 2013.

14. "Obama Warns Syria not to Cross 'Red Line'", CNN International, 21 Ağustos 2012.

15. "Obama's Remarks on Chemical Weapons in Syria", *New York Times*, 30 Ağustos 2013.

16. "İdlib'de Kimyasal Saldırı' İddiası Birleşmiş Milletler Gündeminde", BBC Türkçe, 4 Nisan 2017.

17. "ABD Suriye'yi Vurduktan Sonra Trump'tan İlk Açıklama", *Hürriyet*, 7 Nisan 2017.

üzerine Trump önce sosyal medyadan sert tepki göstererek Esed'i "hayvan" olarak nitelendirmiş ve yeniden harekete geçerek 13 Nisan 2018'de İran milisleri ile Hizbullah'a ait askeri noktalar vurulmuştur. Bir önceki saldırıdan farklı olarak bu sefer İngiltere ve Fransa da harekate ortak edilmiş, Şam, Hama, Humus, Dera ve Süveyda illerindeki askeri noktalar daha kapsamlı şekilde bombalanmıştır.¹⁸

Trump bu saldırılarla Esed rejimine hak ettiği cezayı verdiklerini ifade etmiştir. Daha da önemlisi "Putin'in rejimin kimyasal silahlardan arındırılması konusunda 2013'te verdiği sözünde durmadığını, Rusya'nın bu karanlık yol konusunda artık bir karar vermesi gerektiğini ve ABD'nin Rusya ve İran'la karşı karşıya gelebileceğini"¹⁹ açıkça dile getirmiştir.

Bu saldırılardan sonra Trump'ın yeni bir Suriye stratejisini devreye soktuğu²⁰ ve Esed rejiminin yeniden hedefe konulabileceği beklentisi oluşmuştur. Ancak son saldırılarda hedef alınan üslerin İran'a bağlı milislere ait olması ve yine İran'a bağlı milislerin Ağustos ayında Golan Tepeleri'nin yakınlarından çekilmesi İsrail'in güvenliği ve İran'ın Suriye'deki varlığının merkeze alındığına işaret etmektedir. Dahası Hizbullah ve Şii milislerin İsrail sınırının 85 kilometre uzağına çekilmesi anlaşmasının Rusya'nın arabuluculuğunda gerçekleşmesi ve çekilmeye dair duyurunun Putin tarafından açıklanması²¹ Trump yönetimiyle Rusya'nın bu nokta üzerinde anlaştığı izlenimi vermektedir.

İran'ın sınırlandırılması konusu Trump'ın nükleer anlaşmayı sonlandırmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. P5+1 ülkelerinin İran'la vardığı nükleer anlaşma Obama yönetiminin –Körfez ülkeleri ve İsrail'le yaşadığı gerilim pahasına da olsa–²² Ortadoğu politikasının merkezini oluşturmuştur. İran hem sert hem de yumuşak güç unsurlarını devreye sokarak Ortadoğu'ya yayılma stratejisinde bu anlaşmayı bir kaldıraç olarak kullanmıştır.²³ Suriye krizi bu açıdan önemli bir örnektir. İran, Devrim Muhafızları başta olmak üzere Hizbullah ve Şii milisleri gibi sert güç unsurlarını Suriye'de Esed rejimini ayakta tutmak üzere devreye sokmuştur. Bu yapılar ABD tarafından terör örgütü olarak tanınmasına rağmen yönetim bu duruma sessiz kalmıştır.

Trump iktidara geldiğinde dış politika alanında sorunsallaştırdığı en önemli konulardan biri İran'la imzalanan nükleer anlaşma olmuştur. Anlaşmanın uzatılmasına ya da feshedilmesine yönelik aldığı ilk kararda topu Kongreye atmış fakat bir yıl sonra inisiyatif üstlenerek anlaşma için yeni şartlar öne sürmüştür. Bu şartlar içinde İran'ın bölgede sınırlandırılmasına dönük maddeler dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Dışişleri Bakanı Pompeo'nun 21 Mayıs 2018'de yaptığı açıklamada İran'ın Suriye'deki varlığını sorunsallaştıran yaklaşım şu şekilde özetlenebilir:²⁴

- Esed rejimini ayakta tutmak üzere Hizbullah ve Devrim Muhafızları Suriye'de varlığını sürdürmektedir.
- İran 6 milyon Suriyelinin ülke içinde, 5 milyon Suriyelinin de ülke dışında mülte-

18. "ABD Suriye'yi Vurdu! İşte Şam'dan İlk Görüntüler", *Sabah*, 14 Nisan 2018.

19. "Statement by President Trump on Syria", White House, 13 Nisan 2017, www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-trump-syria, (Erişim tarihi: 7 Mart 2019).

20. Katherine Bauer, Soner Cagaptay, Patrick Clawson v.d., "Toward a New U.S. Policy in Syria", Washington Institute, www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/toward-a-new-u.s.-policy-in-syria-ground-zero-for-counter-ir-iran-and-deter, (Erişim tarihi: 7 Mart 2019).

21. "Son Dakika... İran Güçleri, Golan Tepeleri'nin Karşısından Çekildi", *Milliyet*, 1 Ağustos 2018.

22. Abdullah Erboğa, "Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, (2016), s. 9-38.

23. Fatih Muslu, "Suriye İç Savaşında Esed'in Rolü, Geleceği ve Konumu", *SETA Analiz*, Sayı: 236, (Haziran 2018).

24. "After the Deal: A New Iran Strategy", US Department of State, 21 Mayıs 2018, www.state.gov/secretary/remarks/2018/05/282301.htm, (Erişim tarihi: 7 Mart 2019).

ci konumuna düşmesine yol açan çatışmayı körüklemektedir.

- Bu mülteciler arasındaki yabancı savaşçılar Avrupa'nın güvenliğini de tehdit etmektedir.
- İran sınırından Akdeniz'e kadar uzanan bir koridoru kontrol eden İran İsrail'in güvenliğini tehdit edecek düzeyde silah ve savaşçı sevk etmektedir. Devrim muhafızları Suriye topraklarından Golan Tepeleri'ne yönelik füze saldırıları düzenlemiş ve İsrail hava sahasında insansız hava aracı (İHA) uçurmuştur. Bu durum karşısında İsrail'in kendini savunma hakkı ABD tarafından desteklenmeye devam edilecektir.

Bu tespitlere dayanarak ABD yönetimi İran'la nükleer anlaşmanın yenilenmesi için "İran'ın kontrolü altındaki tüm güçleri Suriye'den çekme" şartını açıkça dile getirmiştir. Trump yönetimi bu şartı da içeren anlaşmayı İran'a kabul ettirmek için ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlamıştır. Bu durum İran'ın Suriye'de sınırlandırılmasının ABD tarafından dikkate alınan bir mesele olduğuna işaret etmektedir. Yukarıda zikredildiği üzere Esed rejiminin 4 Nisan'da kimyasal gaz kullanması üzerine rejim ve İran'a bağlı milislere ait üslerin vurulması, nükleer anlaşmadaki bu şartın öne sürülmesi ve Ağustos'ta İran'a bağlı kuvvetlerin Golan Tepeleri'nin yakınlarından çekilmesi Trump yönetiminin Suriye stratejisine dair birbirini tamamlayan ipuçları niteliğindedir.

DEAŞ'LA MÜCADELE, PYD VE FIRAT'IN DOĞUSU

Obama yönetiminin rejim değişimine yönelik söyleminin terörle mücadeleye evrilmesi Suriye krizini yeni bir evreye taşımış ve hem Suriye hem de bölgesel düzeyde önemli sonuçlara yol

açmıştır. DEAŞ'ın Irak ve Suriye'de hızlıca yayılması karşısında Obama Irak ve Suriye'deki "hareketsizliğine" son vererek bu iki ülkede yeni bir stratejiyi devreye sokmuştur. DEAŞ'ın Haziran 2014'te Musul'u ele geçirmesi bu anlamda bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir.²⁵ Irak yönetiminin talebiyle başlayan hava saldırıları DEAŞ'a karşı mücadele stratejisinin ilk adımı olmuştur. ABD'li gazeteciler Foley ve Sotlof'un Suriye'de hunharca katledildiği görüntülerin servis edilmesi Obama'nın DEAŞ'la mücadelesini yeni bir boyuta taşımıştır. Obama yönetiminin DEAŞ'a karşı geliştirdiği strateji iki temel ayak üzerinde şekillenmiştir: uluslararası koalisyonun hava saldırıları ve sahada yerel aktörlerle iş birliği.²⁶

Obama yönetimi sahada DEAŞ'a karşı mücadelede Suriye muhalefetini ilk seçenek olarak değerlendirmiş fakat kısa sürede bundan vazgeçerek Suriye'nin kuzeydoğusunda yer alan PYD güçlerine yönelmiştir. Bu strateji Türkiye açısından ciddi açmazlar içermektedir. Bir yandan DEAŞ tehdidine karşı uluslararası koalisyon içinde yer alırken öte yandan Suriye'nin PKK kolu olan PYD'nin yerel aktör olarak ön plana çıkması PKK tehdidinin boyut değiştirerek büyümesine yol açmıştır.

DEAŞ'ın Kürt yoğunluklu şehir Aynel Arab'a yönelmesi örgütle mücadelenin yeni bir boyuta taşınmasının ve Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit eder hale gelmesinin ilk adımıdır. Obama yönetiminin silah, eğitim ve ekipman yardımı PKK'nın konvansiyonel bir terör örgütünden çıkarak alan kontrolüne yönelmesi ve fiili yönetim alanları kurmasına yol açmıştır. PYD Ocak 2014'te "demokratik

25. Kılıç Buğra Kanat, *A Tale of Four Augusts: Obama's Syria Policy*, (SETA Yayınları, İstanbul: 2016), s. 173.

26. "Statement by the President on ISIL", White House, 10 Eylül 2014, obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/10/statement-president-isil-1, (Erişim tarihi: 7 Mart 2019).

özerklik” ilan etmiş ve Cizre, Kobani ve Afrin’i “kanton bölgeler” olarak duyurmuştur.²⁷ ABD’nin PYD’ye sağladığı yardımların zamanla bu örgütle bir “ittifak” ilişkisine dönüşmesi örgütün bu stratejisini perçinleyerek devam ettirmesine zemin hazırlamıştır.

2017’nin başında iktidar koltuğuna oturan Trump, Obama’nın DEAŞ’la mücadelesinin yetersiz olduğuna dayanarak bu örgüte yönelik yeni bir rapor hazırlanması talimatını vermiştir. Bu plan Suriye’nin Rakka ve Deyrizor gibi büyük şehirler dahil olmak üzere Suriye’de dikkate değer bir alana sahip DEAŞ’a karşı büyük bir operasyonu içerecek olması açısından önemliydi. Ayrıca Obama’nın Türkiye’yi fazlasıyla rahatsız eden politikasını değiştirip değiştirmeyeceği açısından da kritik bir boyuta sahipti. Zira Türkiye hükümeti ABD’nin Suriye politikasında değişikliğe gidilmesi yönünde bir beklenti taşımaktaydı.

Rakka operasyonu Haziran 2017’de başladığında Trump yönetiminin Türkiye’nin sunduğu alternatif operasyon senaryolarını devre dışı bırakarak Obama’dan devralınan stratejiyi devam ettirdiği görülmüştür. Eylül 2016’dan itibaren başlayan tartışmalar ve müzakereler boyunca Türkiye bu operasyonun kendisi ve ABD tarafından yapılabileceğini sürekli dile getirmiştir.²⁸ Suriyeli muhalif güçlerin de bu operasyonda önemli bir rol oynayacağı düşünülmüştür. Ancak ABD kendi gücüyle büyük bir angajmana girmeden uluslararası koalisyonun hava saldırıları ve SDG’nin kara gücüyle DEAŞ’ın Rakka’dan temizlenmesi için harekete geçmiştir. Bu durum Trump’ın Suriye krizi ve DEAŞ’a karşı mücadelede yeni planlardan bahsetmesine rağmen Obama’nın stratejisiyle devam ettiğinin açık bir göstergesi olmuştur.

DEAŞ’la mücadele programının Suriye’de yeni bir durum yarattığını ifade etmek mümkündür. Fırat Nehri ile Irak sınırı arasında kalan ve Fırat’ın doğusu olarak adlandırılan bölge fiili olarak PYD’nin yönetimine geçmiştir. Bu bölgede PYD eğitimden güvenliğe, maliyeden sağlığa kadar bütün alanlarda “devlet motivasyonu” ile hareket etmiştir. PYD’nin bu politikasına zemin hazırlayan faktörler bölgede doğan otorite boşluğu ve bu boşluğu doldurmak için gerekli gücü elde etmeleridir. Esed yönetiminin otoritesinin zayıflaması ve örgütle anlaşması PYD’ye alan açmıştır. ABD’nin silah yardımları ve bölge üzerindeki uçurları kontrol etme inisiyatifini elinde tutması ise PYD’nin bu bölgede korunaklı bir konum kazanmasına neden olmuştur. ABD’li yetkililerin Türkiye’yi teskin etmek için zaman zaman Suriye’nin toprak bütünlüğünden bahsetmeleri ya da bu bölgede bir devlet oluşturma fikrini dile getirmekten imtina etmeleri bu anlamda ikincil bir öneme sahiptir.

2017’nin başında iktidar koltuğuna oturan Trump, Obama’nın DEAŞ’la mücadelesinin yetersiz olduğuna dayanarak bu örgüte yönelik yeni bir rapor hazırlanması talimatını vermiştir.

Trump’ın iktidara gelişiyle bu durumda –şimdiye kadar– belirgin bir değişim görülmemiştir. Türkiye ile imzalanan Münbiç mutabakatı bile uygulanmamıştır. Bu mutabakat ana hatlarıyla üç aşamadan oluşmaktadır:²⁹ İlk etapta PYD militanlarının kırk beş gün içinde şehri terk etmesi, Türkiye ve ABD’nin bölgeye askeri güçlerini yerleştirmesi ve son olarak

27. “Suriyeli Kürtler Özerklik İlan Etti”, Aljazeera Türk, 7 Ocak 2014.

28. “Erdoğan: ABD’yle Rakka Operasyonu Yapabiliriz”, BBC Türkçe, 7 Eylül 2016.

29. “Üç Aşamalı Menbiç Yol Haritası Nasıl İşleyecek?”, BBC Türkçe, 5 Haziran 2018.

altmış gün içinde şehrin güvenliğini sağlayacak yerel güçlerin konuşlandırılması ve faaliyete geçmesi planlanmıştır. Ancak ABD'nin PYD'ye silah yardımları devam etmiş ve PYD Fırat'ın doğusunda fiili kontrol alanlarını elinde tutmayı sürdürmüştür. Bu durumun değişmesi Trump'ın Suriye'den çekilme kararını gerçekleştirmesiyle mümkün olacaktır.

ÇEKİLME KARARI VE YANSIMALARI

Trump 19 Aralık 2018'de sosyal medya hesabından ABD askerlerinin Suriye'den çekileceğini duyurmuştur. Bu karar Trump'ın Obama döneminde başlayıp kendisinin de iktidara geldikten sonra farklı tonlarda ve düzlemlerde devam eden ABD'nin Suriye stratejisinde bir kırılma anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle Trump bu kararla Obama'nın bıraktığı mirasın dışına çıkarak yeni bir Suriye stratejisini devreye sokmak için ilk adımı atmıştır. Kararın ilan edilmesinden sonra askeri bürokrasideki istifalar yalnızca bir tepki olarak değerlendirilmemelidir. Savunma Bakanı Mattis ve DEAŞ'la mücadele özel temsilcisi McGurk'ün görevden ayrılması Trump'a kendi stratejisini uygulayacak ekibi oluşturması için bir fırsat yaratmıştır.

Trump, Suriye'deki rejimin ve İran'a bağlı noktaların Nisan 2018'de bombalanmasından sonra kendi adıyla yayınlanan resmi açıklamada “askerlerini ülkelerine geri getirecekleri günü”³⁰ beklediklerini ifade etmiştir. Bu ifadeleri ABD'nin belli bir strateji çerçevesinde hareket ederek çekileceği şeklinde yorumlamak güçtür. Ancak 2018 yazında ABD kamuoyunda yapılan tartışmalara bu senaryo da dahil edilmiştir. ABD'nin çekilmesi durumunda Suriye krizinin nereye evrileceği ve ABD'nin

bölgeden çekilmesi durumunda Suriye krizine ilişkin nasıl bir tutum takınacağı temel tartışma konularından biridir. Bu karar hem ABD siyasetindeki aktörler ve Suriye krizine müdahil olan güçler nezdinde hem de uluslararası kamuoyunda oldukça farklı yankılar bulmuştur. Çünkü Trump bu kararı sosyal medyadan ilan ettiğinde yalnızca bir niyet beyanı ya da bir senaryo olarak duyurmamış, karar imzalanmış ve sahadaki aktörlere iletilmişti.

Çekilme kararının üzerinden yaklaşık dört ay geçmesine rağmen henüz sahada buna dair bir hareket görülmemesi farklı değerlendirmelere yol açmıştır. Özellikle Türkiye kamuoyunda ABD'nin çekilme niyeti olmadığına dair görüş ağırlık kazanmıştır. Bu tarz spekülasyonlara girmeden Trump'ın çekilme kararına dair senaryolar oluşturmak daha anlamlı bir yaklaşımdır. Bu açıdan bakıldığında ABD'nin çekilmesine ilişkin şu iki senaryo ön plana çıkmaktadır: birincisi “arkasına bakmadan” çekilmesi, ikincisi ise yerine bir başka gücü (Türkiye, Avrupa ağırlıklı bir güç ya da Arap gücü) ikame etmesi.

ABD'nin “arkasına bakmadan” çekilmesi Suriye'de ne olup bittiğine bakmaması ve çekilmeden sonra krizin nereye evrileceğiyle ilgilenmemesi anlamına gelmektedir. Trump'ın sosyal medya hesabından çekilme kararını açıklarken kullandığı ifadeler bu senaryoyu destekler niteliktedir: “Suriye'de bulunmanın tek amacı DEAŞ'ı yenmekti”, “Türkiye ve diğer aktörler ABD'nin büyük ölçüde yaptığı işi tamamlayacak”, “ABD Ortadoğu'nun polisi mi olmak istiyor, bu sadece trilyonlarca dolar ve hayatların kaybı demek...eve dönme zamanı”, “Suriye kum ve ölümden ibaret, büyük bir zenginlikten söz etmiyoruz”. Dolayısıyla Trump'ın yaklaşımı çekilme sonrası Suriye'de ne olup bittiğiyle ilgilenmeyeceğine dair ipuçları içermektedir. Ancak ABD içinden karşılaştığı tepkiler ve Trump'ın

30. “Statement by President Trump on Syria”.

geri adım atması yeni formülasyonların devreye sokulmasına yol açabilir.

Bu noktada ortaya çıkan soru ABD'nin çekilmesi sonrası ortaya çıkacak boşluk alanlarının nasıl doldurulacağıdır. Hem ABD siyasetinde hem de uluslararası kamuoyunda cevabı aranan soru ABD'nin boşluğunu kimin dolduracağıdır. Bu aynı zamanda mevcut statükonun nasıl devam ettirileceğine dair bir arayışı da içermektedir. Dolayısıyla Trump yönetiminin temel kaygısı “çekilirken ABD'nin müdahil olduğu alanlardaki etkinliğini nasıl koruyabileceği”dir.

ABD'nin bu arayışı oldukça zor kombinasyonları gerektirmektedir. Tam da bu yüzden çekildikten sonra yeni bir gücün ikamesini sağlamaya dönük bir arayış içindedir. Bu anlamda üç alternatiften söz etmek mümkündür. Birinci alternatif ABD'nin yerine çok uluslu bir gücü Fırat'ın doğusuna yerleştirmektir. Bu güç Avrupa ve Arap ülkelerinden oluşturulabilir. Bu gücün PYD ile iş birliği yapmaya devam etmesi de olası gözükmemektedir. Bu seçenek bir süre dillendirilmiştir ancak kurumsal bir altyapısı olmayan böylesi bir gücün sahada koordine olması oldukça zor görünmektedir. PYD ve diğer Arap güçleriyle ne şekilde koordinasyon kurulacağı da ayrıca bir handikap olarak durmaktadır. Diğer yandan Avrupalı güçlerin böylesi bir sorumluluğu üstlenmesi için herhangi bir sebep görünmemektedir. Trump'ın Suriye'den çekilme kararına en yüksek itirazın Avrupadan çıkmasının arkasında bu motivasyon bulunmaktadır. ABD'nin varlığı İngiltere, Fransa ve Almanya başta olmak üzere Avrupalı ülkeler için daha az riskle Suriye krizinde varlık gösterme anlamına gelmektedir. Oysa ABD'nin çekilmesi Avrupalı güçleri ya daha fazla inisiyatif almaya ya da bölgeden çekilmeye zorlayacaktır. Halbuki Avrupalı güçler bu iki senaryoyu da anlamsız görmektedir.

NATO zirvesine giderken açıklanan ABD Savunma Bakan Yardımcısı Patrick Shanahan'ın

“DEAŞ karşıtı uluslararası koalisyonu daha fazla sorumluluk yükleme” planı da benzer kaygılarla dile getirilmiştir.³¹ Bu plana göre uluslararası koalisyonda yer alan ülkelerden belirli düzeyde askeri gücün katılımıyla Suriye'nin kuzeyinde güvenliğin sağlanması öngörülmüştür. Ancak aktörlerin çok fazla olması, koordinasyon ve inisiyatifin kimde kalacağına dair belirsizlikler bu planın açmazları olarak durmaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında ise bu planların mevcut statükoyu ve güç dağılımını korumaya dönük olması önem arz etmektedir. Daha açık bir ifadeyle Suriye krizinin çözümüne katkıda bulunulmaması ve daha da önemlisi PYD'nin Suriye'de fiili kontrol alanları kurmuş bir terör örgütü olarak koruma altına alınması kabul edilemez. Bunun hangi güç tarafından nasıl sağlandığı Türkiye açısından ikincil öneme sahiptir. Türkiye'nin bu bölgele ilgili yönelik askeri operasyon seçeneğini sürekli gündemde tutması bir ulusal güvenlik riskini bertaraf etmeye dönüktür.

Dolayısıyla ABD'nin Suriye stratejisini ve ülkenin kuzeyi için tehdit ve çıkar tanımlamalarını gözden geçirmesi gerekmektedir. ABD'nin kapsamlı ve tutarlı bir strateji çerçevesinde olmasa da öncelediği bazı noktalar şunlardır: Esed rejiminin İsrail açısından tehdit olmaktan çıkarılması, İran'ın sınırlandırılması ve terör örgütlerinin yenilgiye uğratılması. Ancak PYD üzerine kurulu bir stratejiyle ne Esed rejimi tehdit olmaktan çıkarılabilir ne İran sınırlandırılabilir ne de terörle mücadele edilebilir. Aksine bu politika Suriye krizinin kilitlenmesi, terör örgütlerinin daha fazla alan bulması ve uluslararası aktörlerden destek görmesine yol açmaktadır. Ayrıca Esed rejiminin de yeri geldiğinde Hizbullah ve İran'a alan açması dolayısıyla İsrail'i tehdit etmesi mümkün olmaktadır.

31. “ABD'nin Yeni Suriye Planı Belli Oldu”, *Sabah*, 13 Şubat 2019.

DEAŞ'ın kontrol ettiği son bölgelere yönelik kapsamlı saldırılar sonucunda Trump 20 Mart'ta bu örgüte karşı zafer ilan etmiştir. Sosyal medya hesabından Trump "DEAŞ'ın tüm seviyelerde yok edildiğini" duyurmuştur. Bu açıklamadan üç gün sonra ABD'nin yerel müttefiki olan SDG'den benzer bir açıklama gelmiştir. DEAŞ'ın sahada yenilgiye uğratıldığı ve kontrolü altında bir toprak parçasının kalmadığı ifade edilmiştir.³² Trump'ın çekilme kararına en fazla direnç gösteren bürokrat ve siyasetçilerin DEAŞ'ın varlığını gerekçe olarak gösterdikleri dikkate alındığında, çekilme kararının bundan sonra daha fazla tartışma konusu olacağını söylemek mümkündür. ABD'li yetkililer ile Türk karar vericiler arasındaki müzakerelerin Ocak ayında hızlanması da bu durumla ilgilidir. Türkiye ile eşit ortaklık çerçevesinde çalışmak Trump yönetimi için en optimum seçenek olarak daha fazla belirginleşiyor.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Trump döneminde ABD'nin Suriye politikasına dair şu çıkarımları yapmak mümkündür:

- ABD adı konulmuş hedefler ve tanımlanmış çıkarlar çerçevesinde olmasa da Suriye'de bulunmasını gerektirecek bazı gerekçelere sahiptir. Bunlar İsrail'in güvenliği, İran'ın sınırlandırılması ve terörle mücadeledir. Dolayısıyla Trump'ın çekilmeye dair söylem ve niyetine rağmen ABD, Suriye krizine belirli ölçülerde müdahil olmaya devam edecektir.
- Trump'ın devrıldığı Suriye stratejisi DEAŞ'la mücadele üzerine kuruludur ve Türkiye açısından ulusal güvenlik riskleri do-

ğuran bir çerçeveye sahiptir. Trump'ın bu stratejiyi belirli ölçülerde değiştirme eğilimi Türkiye'ye Fırat'ın doğusundaki riskleri bertaraf etme imkanı tanıyabilir. Dolayısıyla Türkiye Trump'ın bu eğilimini zorlamaya ve kullanmaya devam etmelidir.

- ABD'nin Suriye'den çekilmesi durumunda mevcut statükonun sürdürülmesine imkan tanıyacak yeni formül arayışları halen devam etmektedir. Kendi yerine inisiyatif üstlenecek bir güç oluşturma arayışı bu duruma işaret etmektedir. ABD'nin yıllardır sahada yürüttüğü faaliyetlerin kendisi olmadan sürdürülmesi oldukça güçtür. Bu durumda ABD yönetiminin Suriye krizine bakışını değiştirme olasılığı belirmektedir.
- ABD sekiz yıllık süre boyunca Suriye'de farklı öncelikler çerçevesinde hareket etse de Esed yönetimini sorunsallaştırmaktan vazgeçmemektedir.
- BM'nin Suriye krizi için temel referans olarak kabul ettiği 2254 sayılı karar ABD için de hala geçerli bir çerçeve metni olarak durmaktadır. ABD'nin çekilmesi durumunda bu çerçeve kararı temel olarak Türkiye ile Fırat'ın doğusunda etkin bir iş birliğine yönelmesi en rasyonel seçenek olarak durmaktadır. Böylece İran ve rejimin daha fazla etkinlik alanı kazanmasının önüne geçilecektir.
- Trump'ın İran'la nükleer anlaşmayı askıya alması Türkiye ile yeniden iş birliği yapmasını gerektirmektedir. Bu iş birliğinin en yakın ve en önemli alanı da Suriye'dir. Dolayısıyla Türkiye'nin endişelerinin karşılanması açısından söylemsel retorik'in ötesine geçilerek sahada adım atması beklenmektedir. Münbiç mutabakatı Türkiye'nin ABD ile yapacağı iş birliği konusunda bir gösterge niteliği taşımaktadır.

32. Joanne Stocker, "SDF declares 'total' victory over ISIS in Syria", <https://thedefensepost.com/2019/03/23/sdf-victory-isis-syria/> March 23, 2019.

TRUMP VE SURIYE KRİZİ

VEYSEL KURT

SETA | ANALİZ

Bu analizde ABD Başkanı Trump'ın Suriye krizine yönelik politikası incelenmektedir. Suriye'den çekilme kararını merkeze alarak Trump'ın iki yıllık yönetimi boyunca meseleye dair söylem ve eylemleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda ön plana çıkan unsurlar şu şekilde özetlenebilir: Trump seçim kampanyası boyunca ve iktidara geldikten sonra Obama'nın dış politikasını eleştirmesine rağmen Suriye'de yeni bir stratejiyi devreye sokamamıştır. İsrail'in güvenliği ve DEAŞ'la mücadele konusunda attığı adımlar Obama dönemine nazaran farklılık gösterse de Suriye krizini yeni bir boyuta taşıyacak niteliğe sahip olmamıştır. İran'ın sınırlandırılması ve rejim üslerine yönelik askeri müdahaleler de sınırlı adımlar olarak kalmıştır. Trump'ın krize dair en önemli adımı Suriye'den çekilme kararıdır. Bu adım –gerçekleşmesi durumunda– Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) yeni Suriye politikası olarak adlandırılabilir. Çekilme kararının nasıl gerçekleşeceği konusu ise hem Suriye'yi hem de Türkiye'yi yakından ilgilendiren sonuçlar doğuracaktır. Çalışmada bölgedeki dengeler ve gerçekleşmesi muhtemel senaryolar göz önünde bulundurularak Türkiye'nin önüne çıkabilecek fırsatlar ve karşılaşılabileceği riskler değerlendirilmektedir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE • BERLİN